

REPORTASJE FRA OSLO

REPLIKK FOR DEN RENE FORNUFT

DEN 13. INTERNASJONALE KANT-KONGRESSEN

Filosofisk supplement ønsker å takke professor Camilla Serck-Hanssen, som organiserte arrangementet, for kostnadsfri tilgang til konferansen slik at vi kunne skrive denne reportasjen.

Av Sindre Brennhagen, Harald Langslet Kavli & Patrick J. Winther-Larsen

Siden 1960 har det blitt organisert internasjonale kongresser viet Immanuel Kant, i samarbeid med Kant Gesellschaft og andre organisasjoner. Tidligere kongresser har blitt avholdt for eksempel i New York og Pisa, og den forrige Kant-kongressen ble avholdt i Wien i 2015. I sommer var det endelig Oslos tur, denne gangen arrangert av Norsk Kant-selskap. Formålet med kongressene er å samle de fremste Kant-kjennerne i vår tid på et sted. I denne reportasjen ønsker vi å gi et inntrykk av hvordan det var å delta på kongressen avholdt i år, først ved å utrede for det praktiske, før vi så gir et par smakebiter på noen av foredragene, og til slutt runder av med noen kritiske betraktninger.

Fra 5.-9. august ble Den 13. Internasjonale Kant-kongressen avholdt ved Det juridiske fakultet i Oslo, et særdeles passende sted gitt kongressens tema, «The Court of Reason». Valget om å avholde kongressen på Det juridiske fakultet var en god avgjørelse, både på grunn av kongressens tittel og tematikk, men også fordi det gamle universitetets arkitektoniske utforming er verdt å oppleve i seg selv. Den klassiske arkitekturen gir en virkelig følelsen av å være en deltaker, og ikke bare en student, i en historisk rik fagtradisjon. I løpet av disse fem dagene, skulle 237 seminarer og 14 keynote-forelesninger holdes av forskere på ulike nivåer fra fem forskjellige kontinenter. De fleste ble holdt på engelsk, mens enkelte ble holdt på tysk

og fransk. Informasjon om forelesningene var tilgjengelig både i form av et program med tidsskjema, og i form av en bok bestående av sammendrag av forelesningene.

Seminarene ble organisert av «chair»-er, oftest en professor, hvis ansvar (rettere sagt plikt for anledningen) først og fremst lå i å introdusere foredragsholderne, styre spørsmålsrundene, og generelt overholde tidsskjema. Det fantes flere typer seminarrekker, hvor man kunne finne Kant-foredrag innen tilnærmet hvilket som helst område av filosofien, enten det var de sedvanlige grener (metafysikk, etikk, epistemologi, og så videre) eller emner som man i mindre grad forbinder med Kant, som miljøfilosofi. Et «roundtable» om Kant-forskning i Øst-Asia ble også arrangert med deltagere fra Japan, Kina, og Sør-Korea. Seminarene og forelesningene ble holdt i flere av fakultets bygg spredt utover området – på Domus Bibliotheca, Domus Academica, Domus Media og Domus Nova – og hver dag ble keynotes og seminarrekker avholdt parallelt med hverandre. Så mange som elleve seminarrekker -- som regel bestående av tre til fire seminarer -- ble avholdt parallelt med hverandre på morgenen og ettermiddagen. Det var et tett pakket program.

Kant-relaterte bokutgivelser fra forlagene Cambridge University Press og De Gruyter ble utstilt i Domus Academica under kongressen. I tillegg kunne deltagere plukke opp gratis eksemplarer av en rekke tidsskrift,

for eksempel *Social Philosophy & Policy*, og det russiske *Kantovskii Sbornik/Kantian Journal*. *Kantovskii Sbornik* deler hver side i to kolonner, der venstre kolonne inneholder teksten på russisk, og høyre inneholder en engelsk oversettelse.

Det ble også avholdt en prisutdeling. Den internasjonale «Kant-Preis» ble tildelt professor emeritus Gerold Prauss ved Albert-Ludwigs-Universitat, Freiburg, for sitt livslange arbeid med Kant-forskning.

I den gjenstående delen av reportasjen ønsker vi å gi en smakebit på noen av seminarene og foredragene vi deltok på, henholdsvis skrevet av Harald og Sindre, før vi så avrunder med noen felles betraktninger.

Harald

Har vi en plikt til å gi uttrykk for våre oppfatninger, og kanskje særlig til de menneskene som har moralske grunnoppfatninger som skiller seg vesentlig fra våre egne? Dette er ett av spørsmålene som Mavis Biss, førsteamanuensis i filosofi ved Loyola University, tok opp i presentasjonen av sitt essay «When Communication Breaks Down: Reasoning Across Principia».

Biss mener at vi har en indirekte plikt til å ytre meningene våre gjennom vår plikt til selv-perfeksjonering. Vi har også en plikt til å forlate den etiske naturtilstanden, det vil si naturtilstanden hvor det ikke eksisterer en felles moralsk forståelse. Forskjellige mennesker vil selvfølgelig ha forskjellig tilgang til plattformer hvor de kan ytre seg, men de aller fleste av oss har anledning til å finne samtalepartnere som ikke er en del av vår nærmeste sirkel. Den etiske naturtilstanden kan forstås analogt med den juridiske naturtilstanden; Biss siterer Kant som skrev at «i begge [natur]tilstandene er enhver sin egen dommer, og det er ingen offentlig maktstående autoritet der som ut fra lover rettskraftig bestemmer hva som i forekommende tilfeller er rettskraftig og enhvers plikt, og som sørger for at plikten blir allmenn plikt.» (Kant, Religion innenfor fornuftens grenser, 3:1). Det å gi uttrykk for ens egne moralske og politiske oppfatninger er en nødvendig forutsetning for at vi skal kunne skape og inngå i et moralsk fellesskap, og av den grunn knytter Biss dette opp mot plikten til å forlate den moralske naturtilstanden. Biss viser også til Kants utsagn om at det å simpelthen gå inn i et politisk samfunn ikke vil være nok for å forlate naturtilstanden. Et politisk fellesskap kan bestå av flere adskilte grupper med særdeles forskjellige moralske oppfatninger, og et politisk fellesskap vil følgelig ikke med nødvendighet være et moralsk fellesskap, det vil si, et fellesskap hvor vi deler de moralske grunnsetningene.

Biss' presentasjon var etter min oppfatning blant de klareste presentasjonene som jeg så, og det ga absolutt mersmak på å lese mer av Immanuel Kant, og Biss selv for øvrig. Anbefalt videre lesing: «Positive Morality and the Realization of Freedom in Kant's Moral Philosophy» (*European Journal of Philosophy*, 12/18/2018, tilgjengelig via Oria). En annerledes presentasjon, som jeg imidlertid fant like appellerende, var den til Konstantin Pollok.

I sin presentasjon av sitt essay, «Does Climate Change present a Case of Kant's Right of Necessity?», drøfter Konstantin Pollok (professor ved Johannes Gutenberg Universität Mainz) hvorvidt konsekvensene av den pågående klimakrisen skaper en situasjon hvor enkelte mennesker er i en posisjon hvor de har en nødvendighetsrett. Dette hevder Kant ikke er en rett i absolutt forstand – men heller en «fysisk umulighet til å handle i tråd med loven». Pollok viser til Stephen Gardiner som har kalt den pågående klimakrisen for en «perfekt moralsk storm» «an event constituted by an unusual convergence of independently harmful factors where this convergence is likely to result in substantial, and possibly catastrophic, negative outcomes» (Gardiner, 2006, 398). Denne situasjonen er spesielt krevende moralsk sett, blant annet fordi byrdene og skylden for klimakrisen er ujevnt fordelt geografisk og temporært. Det geografiske problemet skyldes både at klimaendringer er et globalt problem, utslipp fra et område vil også få konsekvenser for andre områder, men i tillegg til dette vil forskjellige land bli rammet i forskjellig grad; kystnære strøk vil for eksempel bli spesielt hardt rammet ettersom havnivået stiger. Pollok er imidlertid mest opptatt av de etiske spørsmålene som har med de temporære problemene å gjøre. Problemene med den globale oppvarmingen har blitt så store, og det har allerede nå blitt nødvendig å ikke bare forsøke å hindre fremtidige konsekvenser, men også å tilpasse seg de endringene som allerede har skjedd og skjer. Problemet er at de tingene vi gjør for å tilpasse oss klimaendringene i sin tur kan bidra til klimaendringer som påfølgende generasjoner må leve med.

Denne situasjonen har visse likheter (men også flere ulikheter) med et tankeeksperiment fra antikken kalt «Karnaides planke». I dette tankeeksperimentet er det en person som ligger i havet og klamrer seg til en planke etter at skipet hans har forlist. En annen person svømmer bort til ham og forsøker å klamre seg til den samme planken, men den første personen drukner ham ettersom planken ikke er stor nok til å bære begge. Denne situasjonen blir diskutert av Kant som et mulig tilfelle av en nødvendighetsrett.

Ettersom de pågående klimaendringene kan føre til en

nødrettssituasjon er det nødvendig at de nåværende generasjonene gjør det de kan for å avverge de største konsekvensene av klimaendringene, for å minimere muligheten for at fremtidige generasjoner må gjøre et svært vanskelig.

Sindre

Første keynote-foredrag ble holdt av den amerikanske filosofen Karl Ameriks, en autoritetsskikkelse innen senmoderne kontinentalfilosofi, hvis bidrag til kontemporær Kant-forskning kan sies å være intet mindre enn monumental. Ameriks åpnet kongressens faglige eskapader med foredraget «Kant and Dignity: Some Missed Connections with the United States», hvor Ameriks undersøker det overraskende fraværet av henvisninger til den amerikanske revolusjonen i Kants bibliografi. Det er blitt hevdet at Kant utviste en positiv innstilling til den franske og amerikanske revolusjonen (Beck 1971, 411), samtidig som han også benektet at folk har en «rett til revolusjon», da han hevdet det vitner om en fundamental misforståelse av samfunnskontraktens natur (Rauscher 2017, 6). Ameriks peker på denne spenningen innledningsvis, og hevder at det tilsynelatende oversette motsetningsforholdet kan forklares med at Kant innehadde et sterkt eurosentrisk utgangspunkt, og følgelig utviste en såkalt kulturell blindhet. Videre problematiserer Ameriks hvorvidt Kants benektelse av borgeres rett til revolusjon kan sees i sammenheng med hans antropologiske verker, som flere i senere tid har hevdet at bærer preg av et grunnleggende rasistisk menneskesyn (se Hill Jr. og Boxill 2001). Selv om Ameriks ikke virker utpreget personlig investert i å skulle forsvare Kant fra anklager om rasisme, sexismen og kolonialisme, hadde foredraget likevel apologetiske undertoner som kunne skinne gjennom i ny og ne. Jeg må også innrømme at jeg på flere steder hadde vansker med å følge Ameriks' tankerekker, spesielt da han tidvis virket å gjøre et plutselig byks fra Kants forståelse av samfunnskontrakten, til fascisme og moderne postkolonial tenkning. Med det absolutte forbehold om at foredragets resonnementer kanskje virket uklare pga av undertegnede begrensede forhåndskunnskap på feltet, kunne det vært meget interessant å se Ameriks' argumenter i skrift. Som Ameriks selv også skriver i sammendraget, konkluderer han med at «Kant's neglect of the United States was rooted in a common kind of cultural blindness that was unfortunate but independent of issues such as racism». Dette kom ikke akkurat som noe sjokk på tilhørerne, da foredraget kontinuerlig alluderte mot Kants uskyld; en uskyld presumptivt basert i Kants manglende kunnskap – Kant var jo ikke akkurat det man kan kalle en verdensborger. Ameriks er mer enn oppdatert på nyere

filosofiske strømninger som problematiserer misogyne og rasistiske implikasjoner i de kanoniske størrelsenes teorier. Dog, mon tro om ikke han er litt for velment innstilt mot filosofen han har viet brorparten av sin akademiske karriere til. Men igjen, det kan være at Ameriks virkelig har gravd frem noen «missed connections» som vil virke mer overbevisende i skriftformat enn i et halvannen times foredrag i universitetsaulaen en tirsdagsmorgen.

Noen metafilosofiske betraktninger

Det var ingen mangel på spennende og komplekse filosofiske problemstillinger, men i en tid der filosofiens samfunnsrelevans og nytte ikke kan tas for gitt, kunne det dog kanskje vært viet litt tid og rom til å diskutere nettopp dette. Selv med en så kanonisk størrelse som Kant, er det ikke overflødig å forsøke å anskueliggjøre hvordan Kant spesielt, og filosofien generelt, er relevant for vår tid. Fraværet av mer metafilosofiske foredrag, eller populærvitenskapelige for den saks skyld, slo meg som bemerkelsesverdig. Det var tilnærmet ingen foredrag som stilte seg spørsmål av typen «hvorfor studerer vi Kant?», «hvordan kan vi formidle Kant utad til en bredere allmennhet?», eller «hvorfor er Kant relevant i dag?». Nå går alle og enhver i den samme fellen fra tid til annen når man har viet en dugelig porsjon av sin fritid – eller i dette tilfellet profesjonelle yrkeskarriere – til studiet av en spesiell tenker, teori eller retning. Man dykker stadig dypere ned i det filosofiske landskap, og glemmer dermed det som for utenforstående er det primære og viktigste, nemlig *begrunnelsen* for hvorfor man burde studere det. Når vi i tillegg har slikt et rikt og vidtrekkende materiale fra Kants hånd selv – men ikke minst også fra de 200 år med tolkninger og kritikk etter hans død – er det fullt forståelig at man regelrett forutsetter at det er et allerede velbegrunnet og kvalifisert studieområde. Men, slik som andre medstudenter som deler den samme bekymringen har påpekt, bidrar ikke dette nevneverdig til å endre filosofiens rykte som en teknisk og spesialisert disiplin, utilgjengelig for andre enn fagfilosofer. Hvis filosofien er av så ubegrenset relevans som vi filosofiengasjerte gjerne kan ta oss i å mene (uten et snev av selvhøytidelighet), må vi også – studenter så vel som meritterte akademikere – evne å formidle det utad. Om ikke i enhver situasjon, konferanse eller workshop, så i det minste på større kongresser og samlinger som dette. Når selv andre filosofer i salen kunne finne på å spørre foredragsholderen om hva hen *egentlig* ville frem til, og hvorfor, er det ikke søkt å spekulere i om ikke flere av kongressdeltakerne også ønsket seg noen foredrag eller spørsmålsrunder av typen jeg her etterspør. Dette er kanskje en mer generell kommentar

tar, men jeg tror at fraværet av mer populærvitenskapelige, metafilosofiske, eller sågar samtidsrelaterende foredrag på Kant-kongressen speiler nettopp denne tendensen i fagfilosofien. Fraværet av slike typer samtaler eller debatter rokker imidlertid ikke ved det skyhøye akademiske nivået på kongressens foredragsholdere, ei heller spørsmålsrundene og diskusjonene som fant sted i fakultetets ganger. Å befinne seg i et slikt intellektuelt stimulerende miljø, selv kun for noen få dager, gir absolutt mersmak for unge filosofistudenter.

Felles, avsluttende bemerkninger

Det var svært mange seminarer, og det faglige nivået var så klart som regel veldig høyt. Med tanke på at avstanden mellom flere av byggene ved Det juridiske fakultet var ganske stor, ble det vanskelig å delta på alle seminarene som en var interessert i. De aller fleste deltakerne forholdt seg stort sett i det samme bygget gjennom hver sesjon, og vekslet snarere mellom rom istedenfor for å sprinte enten nedover eller oppover mot andre bygg. Arrangørene bør roses for at de klarte å få logistikken til å gå opp, og følgelig er det intet annet enn imponerende at nær sagt samtlige seminarer og bytter mellom foredragsholdere, så vel som bygninger, forekom tilnærmet smertefritt. Vi skulle imidlertid gjerne sett at det kanskje var flere korte pauser, slik at en muligens rakk mer enn kun et raskt toalettbesøk mellom all eksegesen.

Det pedagogiske nivået på seminarene var imidlertid noe ujevnt; enkelte var tidvis for avhengig av PowerPoint-presentasjoner og utskrifter, mens andre leste et artikkelutkast de arbeidet med. Noen, derimot, delte kun ut utskrifter med sitater fra Kant, og for oss virker det som om dette er den gyldne middelvei dersom en skal holde et eksegetisk foredrag, siden verken foreleser eller publikum da blir for avhengig av et hjelpemiddel.

Vi ser frem til å lese de endelige versjonene av artikkelutkastene som ble presentert i flere av seminarene vi overvar. Vi fikk både sett etablerte filosofer, samt unge, fremadstormende kantianere, noe som lover godt for den globale Kant-forskningen i årene som kommer. En «proceedings»-utgivelse bestående av enkelte artikler presentert under kongressen, nominert av de ulike «chair»-ene, kommer til å bli tilgjengelig en gang i fremtiden, antagelig om halvannet år.

LITTERATUR

- Beck, Lewis S. 1971. «Kant and the Right of Revolution». I *Journal of the History of Ideas*, vol. 32 (3): 411-422.
- Boxill, Bernard & Thomas Hill E. Jr. 2001. «Kant and Race». I *Race and Racism*, redigert av Bernard Boxill, 448-471. Oxford: Oxford University Press.
- Gardiner, Stephen M. 2006. «A Perfect Moral Storm: Climate Change, Intergenerational Ethics and the Problem of Moral Corruption», i *Environmental Values*, 15 (2006): 397-413.
- Kant, Immanuel. 2006. *Religion innenfor fornuftens grenser*. Oversatt av Øystein Skar. Oslo: Humanist forlag.
- Rauscher, Frederick. 2017. «Kant's Social and Political Philosophy». I *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Redigert av Edward N. Zalta. URL: <https://plato.stanford.edu/archives/spr2017/entries/kant-social-political/>. Lest 12.10.2019